

ابتکار در آفریقا

کیمانتی موتوا

در آفریقا واحدهای اقتصادی خرد رهاورد اقتصاد غیررسمی و برنامه‌های رفاه اجتماعی است. گام بعدی فراهم آوردن چهارچوبی قانونی برای آن است

اما بعداً بسیاری از واحدهای اقتصادی خرد تجربه قاره‌های دیگر و بویژه آسیا و امریکای لاتین را باز کاویدند. در این قاره‌ها روشها دگرگونی اساسی پیدا کرده بود و در نتیجه، امر پرورش و کمکهای فنی از عرضه خدمات مالی جدا شده بود. اکنون واحدهای اقتصادی خرد آفریقا، و از جمله کی - رپ، پیرو پر و پاقص همین «رهیافت نظامهای مالی» شده‌اند.

حال آنکه کی - رپ در سالهای نخست از برنامه‌های اعتباری حمایت می‌کرد که جزئی از برنامه‌های رفاه اجتماعی بود و به آنها صدقه می‌داد یا کمک آموزشی و فنی می‌کرد. با گذشت زمان آشکار شد که مؤسسات رفاه و تأمین به سختی می‌توانند با رهیافت نظامهای مالی سازگار شوند و به هم آمیختن عرضه اعتبار با تربیت افراد مبتکر کارایی محدودی دارد.

بنابراین، کی - رپ در ۱۹۸۹ راهبرد تازه‌ای را در پیش گرفت، که مهمترین عنصر آن عوض کردن شکل حمایتیهای

مؤسسه برنامه‌های تجارتهای روستایی کنیا، کی - رپ (K-Rep)، یکی از بزرگترین مؤسسات اقتصاد خرد در آفریقا است. این مؤسسه از زمان تأسیس خود در ۱۹۸۴، بیش از ۵۰۰۰۰ فقره وام به ارزش ۱۷ میلیون دلار اعطا کرده و اکنون از لحاظ مالی معتبر است. امروز این مؤسسه در حال تبدیل شدن به مؤسسه مالی منظمی است تا درست مانند این گونه مؤسسات در دیگر کشورهای آفریقایی، برای تأمین بودجه به بازارهای پولی خود رخنه کند و وابستگی خود را به کمکهای اعطایی به حداقل برساند یا از بین ببرد.

راهبردی تازه

در آغاز واحدهای اقتصادی خرد آفریقا را معمولاً مؤسساتی اداره می‌کردند که اجراکننده طرحهای رفاه اجتماعی بودند و چندان توجهی به ارتقای اعتبار مالی آنها نمی‌شد. این طرحها تعداد عظیمی از مردم را دربر نمی‌گرفت و از آنها انتقاد می‌کردند که کارایی ندارند. راهبرد روشنی وجود نداشت.

دیگر دستشان نهد نیست. اعضای یکی از توتان‌های زنانه کامرون، اسکانسهایشان را روی سیز می‌گذارند. آنها از نظام بانکداری توتانین استفاده می‌کنند که مبتنی است بر اعتماد متقابل شرکت‌کنندگان به یکدیگر و تخته‌پرشی است برای ورود به جهان تجارت.

مالی از حالت صدقه و هدیه به صورت وام بود. سرانجام طرح قرض دادن مستقیم خود، جهودی چیکولا، (Juhudi Chikola) را آغاز کرد.

گزینه‌های فراوان

هنگامی که کی - رپ تصمیم گرفت بانکی را تأسیس کند، این مسئله را حل‌جی کرد که آیا باید به دیگر فعالیتهای خودش در مورد توسعه ادامه دهد و آیا به وسیله بانک می‌تواند به این هدفها دست یابد، و نتیجه گرفت که به این فعالیتهای ادامه دهد، زیرا معتقد بود که اقتصاد خرد نوشاروی همه مشکلات مربوط به توسعه نیست. مثلاً، توسعه واحدهای اقتصادی خرد از لحاظ رسیدگی به فقیرترین اقشار مردم با محدودیتهایی روبه روست و برای آنکه با فقیرترین اقشار ارتباط خود را حفظ کند لازم است وسایل و فراورده‌های جدیدی را به دست آورد. بانک اقتصاد خرد بسیاری از این خدمات را فراهم می‌آورد، مثلاً وام دادن برای مخارج خانگی و بهداشتی و آموزشی، اما از عهده عرضه خدمات دیگر مانند پرداخت پول برای رهن خانه یا هزینه خدمات درمانی بر نمی‌آید. بنابراین، کی - رپ قصد ندارد به بانکی سنتی تبدیل شود، بلکه از چهارچوب بانک بهره می‌گیرد تا شکافی را که بانکهای تجاری نمی‌توانستند پر کنند یا تمایلی به پر کردن آن نداشتند

پر کند.

گزینه‌هایی که کی - رپ فرا روی نهاده است امروز در میان رهیافتهای و نظامهای گوناگونی که واحدهای اقتصادی خرد در افریقا ابداع کرده‌اند جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است. جدا از گروههای همبستگی و اتحادیه‌های اعتباری، پس‌اندازهای در گردش فراوان و انجمنهای اعتباری (مانند تونتاین‌ها Tontines، در افریقای غربی، چیکولاها در کنیا و استاک‌ول Stockvel، در افریقای جنوبی) به عنوان منابع واحدهای اقتصادی خرد با کارایی بسیار، شهرت و سابقه خوبی پیدا کرده‌اند. در مصر، انجمن بازرگانان اسکندریه نظام وامهای خرد را ابداع کرده است که پشتوانه آن مقررات قانونی و بی‌آبرویی کسانی است که چکهای بی‌محل می‌کشند. در غرب، مرکز و شرق افریقا نظام بانکداری روستایی، وامهای اشتراکی و انجمنها، بسیار کارساز از آب درآمده‌اند. واحدهای اقتصادی خرد جدید، مانند بانک صدساله اوگاندا، بانک اشتراکی در افریقای جنوبی، صندوق پس‌اندازهای شهر در غنا و بانک مردم در نیجریه، یا همچون مؤسسات مالی منظم درحال شکل‌گیری‌اند یا قبلاً تشکیل شده‌اند. شماری از کشورها، از جمله گامبیا و چندین کشور فرانسوی‌زبان افریقای غربی سرگرم تدوین قوانین جدید برای این واحدها هستند. در افریقای جنوبی، این واحدها ابتکار تأسیس نهاد خودگردانی را به دست گرفته‌اند که بر رفتار اعضای خود نظارت دارد.

این قانونگذاری فوق‌العاده مهم است، زیرا سوای اینکه محیط قانونمند جهت‌داری را برای این واحدها فراهم می‌آورد، به فعالیتی نیز که هنوز بسیاری آن را مداخله کوتاه‌مدت و صدقه‌وار می‌پندارند مشروعیت می‌بخشد. این بخش بسیاری از شیادانی را هم که یکشنبه ثروتمند شده‌اند و نباید آنها را آزاد گذاشت که راهزنی صنعتی کنند، به خود جذب کرده است.

یکی از طراحان لباس کامرونی، جوزفین برترانو، ۱۲ مرد را در کارگاه تولیدی خود در استخدام دارد.

همایشی برای بحث درباره طرحهای مربوط به واحدهای اقتصادی خرد در کنیا.

گروه زنان خودیار در سووتو (افریقای جنوبی).

